

Mamchur, V. & Germaniuk, N. (2023) Assessment of target indicators of business development in its regulatory mechanism. Socio-Economic Problems and the State (electronic journal), Vol. 29, no. 2, pp. 18-30. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23mvamyr.pdf>

ОЦІНКА ЦІЛЮВИХ ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В МЕХАНІЗМІ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Володимир МАМЧУР

Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, Україна, 03127
e-mail: mamchur111@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1300-3633>

Наталія ГЕРМАНЮК

Вінницький національний аграрний університет
вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, Україна, 21008
e-mail: natagermanjuk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9676-1127>

Анотація: Метою статті є оцінка цільових індикаторів розвитку підприємництва в механізмі його регулювання. Побудовуючи запропоновані концептуальні оцінки відповідно до визначених індикаторів становлення та розвитку аграрних підприємств в Україні у дослідженні використано інноваційну платформу для малого та середнього бізнесу SAP Business One, на основі якої здійснено прогнозу оцінку зміни структури сільськогосподарських підприємств до 2030 року. Для прогнозування було обрано інерційний сценарій, що пропонує збереження існуючого вектора розвитку згідно із середньорічними темпами за період 2015–2019 рр., базовий – зростання кількісних показників їх розвитку із збереженням існуючої бюджетної політики стимулювання та підтримки і компромісний – зростання чисельності, із врахуванням проведеної оцінки рівня інституційно-економічних контурів розвитку інституту аграрного ринку, рівня самозабезпечення господарюючих суб'єктів та рівня потенціалу із врахуванням пріоритетності державної підтримки на користь малих і середніх товаровиробників, зокрема сімейних фермерських господарств. За результатами дослідження opracованої методичний підхід до розробки довгострокової прогностичної оцінки цільових індикаторів розвитку аграрного підприємництва із використанням інноваційної платформи для малого та середнього бізнесу SAP Business One, за трьома сценаріями: інерційним (сучасним) – збереження інерції розвитку, базовим – зростання кількісних показників їх розвитку до індикаторів, виходячи із попереднього аналізу динамічних рядів їх основних індикативних показників і компромісним – зростання кількісної чисельності, із врахуванням проведеної оцінки рівня інституційно-економічних контурів розвитку інституту аграрного ринку, рівня самозабезпечення господарюючих суб'єктів та рівня потенціалу із врахуванням пріоритетності державної підтримки на користь малих та середніх товаровиробників, зокрема сімейні фермерські господарства. Розроблено інерційний, базовий та компромісний сценарії цільових індикаторів розвитку аграрного підприємництва. Згідно з першим загальна чисельність інституційних одиниць в аграрному секторі економіки до 2030 р. без СФГ становитиме 51 772 од., із СФГ – 61 013 од., другим – 52 807 од., із СФГ – 65 122 од., і третім – 55 396 од., із СФГ – 70 785 од. Набули подальшого розвитку методичні підходи щодо прогнозування розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки. Розроблений прогноз призначений для врахування ризиків і відповідної реакції у вигляді розробки механізмів стимулювання розвитку підприємництва в аграрному середовищі працівниками органів державного управління при виборі напрямів регіонально та державної політики розвитку та регулювання підприємницької діяльності, науковими співробітниками для розширення сфери досліджень.

Ключові слова: оцінка, цільові індикатори, розвиток, підприємництво, механізм регулювання, підприємницька діяльність.

Article history:

Received: October, 2023
1st Revision: October, 2023
Accepted: November, 2023

JEL classification:

C13
M13
M21
L51

UDC:

65.012.122:334.72

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd.2023.02.018>

Мамчур В., Германюк Н. Оцінка цільових індикаторів розвитку підприємництва в механізмі його регулювання. Соціально-економічні проблеми і держава. 2023. Вип. 2 (29). С. 18-30. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23mvamyr.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Аграрні підприємства в межах інституціонального середовища розвитку підприємницької діяльності займають ключові позиції не лише в забезпеченні продовольчої безпеки, а й виконанні важливих соціально-економічних завдань. Держава як основний суб'єкт одночасно із створенням інституціональних засад забезпечує всебічне удосконалення розвитку підприємницького середовища. Поряд із позитивними моментами в інституціональних перетвореннях внесення відповідних змін у правила функціонування діючих і новостворюваних ринкових інститутів призводить до негативних тенденцій в розвитку підприємництва і зниження його ролі у соціально-економічному розвитку аграрного сектору економіки, породжуючи ефект інституціонального гістерезису.

З цієї позиції, прогнозна оцінка цільових індикаторів розвитку підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки, забезпечить прискорений розвиток всіх інституційних складових економіки України та набуває актуальності в сучасній економічній науці і практиці в механізмі його регулювання.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретичні аспекти сутності та завдань аграрного підприємництва, його місця і ролі в інституціональній системі аграрного сектору економіки, зокрема і в оцінку його ефективності опрацьовані вітчизняними економістами, серед яких: Ю. О. Лупенко [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7], М. Й. Малік [1, 2, 3, 5, 7], В. Я. Месель-Веселяк [4, 6], О. Г. Шпикуляк [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7], П. Т. Саблук [8], І. Л. Федун [9], О. М. Могильний [10], В. С. Півторак [11] та ін.

Водночас сучасні виклики, що постають перед підприємцями, зумовлюють об'єктивну потребу в проведенні подальших досліджень у заданому напрямі. Вчені, сформувавши науково-практичні та теоретико-методологічні основи розвитку підприємництва, виробили теоретико-методологічний конструкт для подальших наукових досліджень щодо інституціональних засад розвитку підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки. Актуальність проблеми, її пріоритетності та загальнодержавна значущість обумовили мету дослідження.

3. Постановка завдання.

Метою статті є оцінка цільових індикаторів розвитку підприємництва в механізмі його регулювання.

4. Виклад основного матеріалу.

Динаміка фактичних показників розвитку сільськогосподарського аграрного підприємництва в Україні дає підстави для висновку про поступовий вихід із кризового становища, в якому опинились сільськогосподарські товаровиробники з початком військової окупації, та відображення прогнозних даних з незначним нарощуванням кількості середніх і великих аграрних підприємств. Ринки виявилися сприятливими у плані набуття підприємцями додаткових вигод. Загалом динаміка вартісного опосередкування ефективності розвитку аграрних підприємств у ракурсі реалізації продукції є безумовно позитивною, тобто зокрема прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг зріс за останні 17 років, а це визнається економічними агентами за стійкий мотив до розширення когорти підприємців.

Вважаємо, що інституціональне середовище розвитку аграрних підприємств, які є найбільш консервативними в питаннях дифузії інновацій, в силу обмеженості фінансових й інтелектуальних ресурсів, не можна вважати в короткостроковому періоді сприятливим. Воно все ще характеризується наявністю значної кількості перешкод, що заважають ефективному їх функціонуванню різних організаційно-правових форм господарювання (зокрема, і фермерських господарств) в усіх можливих проекціях нашої дослідницької моделі. У цьому контексті тут слід зокрема вести мову про: обмеженість фінансово-кредитних ресурсів щодо сучасного технічного забезпечення виробничих процесів; ігнорування агроекологічних та технічних умов виробництва; неузгодженість із європейською стратегією розвитку сільських територій; відсутність інвестиційних інструментів (мікрокредитів, грантів тим, хто допомагає розвитку їхніх навичок в управлінні виробництвом, поширює інформаційні платформи, що містять детальні, покрокові інструкції розвитку власного бізнесу, загальну інформацію про стан аграрного сектору економіки тощо).

Вибудовуючи пропоновані концептуальні оцінки ми стали на позицію врахування такого фундаментального інституційного чинника стимулювання розвитку аграрного підприємництва як от власність. Фактор власності постав сьогодні атрибутом реального набуття можливості створити підприємство з продукування товарів похідних від землі, адже селяни мають можливість задіяти в цьому процесі власні земельні паї, а також орендувати в інших власників. Тому, навіть, в умовах перманентної кризи багато господарств населення (особистих селянських господарств) чи окремих підприємливих осіб зважаються на започаткування власного бізнесу, хоча в багатьох випадках він ідентифікується як «сірий». Це сьогодні проблема, адже неврахування в офіційній статистиці значної частини виробленої сільськогосподарської продукції не дає нам упевненості у повній репрезентативності висновків щодо оцінок перспективи розвитку аграрних підприємств, але вона є вагомим концептуальним орієнтиром для продовження науково-практичного дискурсу.

Так, вибудовуючи пропоновані концептуальні оцінки, відповідно до визначених індикаторів становлення та розвитку аграрних підприємств в Україні із використанням інноваційної платформи для малого та середнього бізнесу SAP Business One, здійснено прогностичну оцінку зміни структури сільськогосподарських підприємств до 2030 року (табл. 1).

Для прогнозування було обрано інерційний сценарій, що пропонує збереження існуючого вектора розвитку згідно із середньорічними темпами за період 2015–2019 рр., базовий – зростання кількісних показників їх розвитку із збереженням існуючої бюджетної політики стимулювання та підтримки і компромісний – зростання чисельності, із врахуванням проведеної оцінки рівня інституційно-економічних контурів розвитку інституту аграрного ринку, рівня самозабезпечення господарюючих суб'єктів та рівня потенціалу із врахуванням пріоритетності державної підтримки на користь малих і середніх товаровиробників, зокрема сімейних фермерських господарств. Розроблений прогноз призначений для врахування ризиків і відповідної реакції у вигляді розробки механізмів стимулювання розвитку підприємництва в аграрному середовищі.

Таблиця 1 Прогноз кількості інституційних одиниць в аграрному секторі економіки за організаційними формами господарювання відповідно до індикаторів загальнодержавного рівня

Сценарії	Роки					Прогноз на				В середньому за 2021-2030 рр.
	2015	2016	2017	2018	2019	2024	2026	2028	2030	
Господарські товариства, од										
Компромісний	7721	7752	8215	10323	10931	16352	18276	20200	22124	17314
Інерційний						15282	17080	18879	20677	16181
Базовий						15588	17422	19256	21090	16505
Приватні підприємства, од										
Компромісний	3627	3752	3815	3955	3956	4733	4918	5102	5286	4825
Інерційний						4424	4596	4768	4940	4510
Базовий						4512	4688	4863	5039	4600
Виробничі кооперативи, од										
Компромісний	596	582	573	568	554	541	520	499	479	531
Інерційний						506	486	467	447	496
Базовий						516	496	476	456	506
Фермерські господарства, од										
Компромісний	32303	33682	34137	33164	32452	31420	30673	29928	29184	28576
Інерційний						29364	28666	27970	27275	26707
Базовий						29952	29239	28529	27821	27241
Державні підприємства, од										
Компромісний	241	222	218	213	215	214	209	203	197	211
Інерційний						200	195	190	185	198
Базовий						204	199	193	188	201
Підприємства інших форм, од										
Компромісний	891	603	592	681	465	366	343	316	281	359
Інерційний						342	321	295	263	335
Базовий						349	327	301	268	342
Сімейні фермерські господарства, од										
Компромісний		-		19	1556	10778	12315	13852	15389	12315
Інерційний						4630	6167	7704	9241	6167
Базовий						7704	9241	10778	12315	9241
Інституціональні одиниці в аграрному секторі економіки, од										
Компромісний	45379	47697	45558	49208	48504	52508	53469	54431	55396	50518
Інерційний						63286	65784	68283	70785	62833
						49073	49971	50870	51772	47213
						53703	56138	58574	61013	53380
Базовий						50054	50970	51888	52807	48158
						57758	60211	62666	65122	57399

Виділено курсивом – всього з сімейними фермерськими господарствами.

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

Згідно першого, загальна чисельність інституційних одиниць в аграрному секторі економіки до 2030 р. без СФГ становитиме 51772 од., із СФГ 61013 од., або збільшиться на 6,7% або 25,7% з СФГ до рівня 2019 р., при цьому фермерські господарства зменшаться на 16% до 27275 од., сімейні збільшаться майже в 6 раз – 9241 од. другого, загальна середня чисельність інституційних одиниць в аграрному секторі економіки до 2030 р. без СФГ становитиме 52807 од., із СФГ 65122 од., або збільшиться на 4,8% або 23,8% з СФГ до рівня 2019 р., при цьому фермерські господарства зменшаться на 14,3% до 27821 од., сімейні збільшаться в 7,9 рази – 12315 од. і третього, загальна середня чисельність інституційних одиниць в аграрному секторі економіки до 2030 р. без СФГ становитиме 55396 од., із СФГ 70785 од., або збільшиться на 4,1% або 29,5% з СФГ до рівня 2019 р., при цьому фермерські господарства зменшаться на 10,1% до 29184 од., сімейні збільшаться в 10 раз – 15389 од. Розроблені прогнози призначені для врахування ризиків і відповідної реакції у вигляді розробки механізмів стимулювання розвитку підприємництва в аграрному середовищі.

Відповідно до проведеного прогнозу розвитку та ефективності виробництва валової сільськогосподарської продукції фермерськими господарствами передбачається, що фермерські господарства зберігатимуть тенденцію до скорочення

чисельності. Одночасно, фермерські господарства повільно нарощуватимуть виробництво сільськогосподарської продукції (табл. 2).

Таблиця 2 Прогноз кількісного розвитку та ефективності виробництва валової сільськогосподарської продукції фермерськими господарствами

Показник	Рік				Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
	2016	2017	2018	2019	2024	2026	2028	2030	
Компромісний									
Кількість фермерських господарств, од.	33682	34137	33164	32452	31420	30673	29928	29184	30649
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	4437,9	4580,1	4707,2	4749,5	5038,8	5161,1	5283,5	5405,8	5130,545
У т. ч. ріллі, тис. га	4297,7	4456	4470	4540	4689,4	4759,8	4830,3	4900,7	4742,195
Виробництво валової продукції сільського господарства, млн грн.	64306,1	63277,2	73181,7	79053	94808,7	101751,0	108693,3	115635,6	100015,4
Продукція рослинництва, млн грн	61528,1	60491,7	70214,1	75809,2	90877,8	97517,4	104157,0	110796,5	95857,4
Продукція тваринництва, млн грн	2778	2785,5	2967,6	3243,8	3930,9	4233,6	4536,3	4839,0	4157,9
Інерційний									
Кількість фермерських господарств, од.	33682	34137	33164	32452	29364	28666	27970	27275	29247
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	4437,9	4580,1	4707,2	4749,5	4961,0	5045,6	5130,2	5214,8	5024,4
У т. ч. ріллі, тис. га	4297,7	4456	4470	4540	4582,2	4599,0	4615,9	4632,7	4594,7
Виробництво валової продукції сільського господарства, млн грн.	64306,1	63277,2	73181,7	79053	89403,0	93543,0	97683,0	101823,0	92508
Продукція рослинництва, млн грн	61528,1	60491,7	70214,1	75809,2	85472,1	89309,4	93146,7	96984,0	88350,1
Продукція тваринництва, млн грн	2778	2785,5	2967,6	3243,8	3930,9	4233,6	4536,3	4839,0	4157,9
Базовий									
Кількість фермерських господарств, од.	33682	34137	33164	32452	29952	29239	28259	27821	29380
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	4437,9	4580,1	4707,2	4749,5	4972,6	5061,8	5151,0	5240,2	5039,4
У т. ч. ріллі, тис. га	4297,7	4456	4470	4540,0	4870,8	4643,1	4615,4	4987,7	4759,9
Виробництво валової продукції сільського господарства, млн грн.	64306,1	63277,2	73181,7	79053,0	84403,0	86543,0	88683,0	90823,0	86008
Продукція рослинництва, млн грн	61528,1	60491,7	70214,1	75809,2	80472,1	82309,4	84146,7	85984,0	81850,1
Продукція тваринництва, млн грн	2778	2785,5	2967,6	3243,8	3930,9	4233,6	4536,3	4839,0	4157,9

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

Згідно прогнозних розрахунків розвиток фермерських господарств в інституціональній розбудові підприємницької діяльності характеризуватимуть наступні показники: загальна кількість фермерських господарств поступово скорочується і в середньому за 2021-2030 рр. скоротиться за інерційним сценарієм до 29247 од, проте скорочення не вплинуло на виробництво валової продукції, яке протягом прогнозного періоду зросло до 92508 млн грн, у галузі тваринництва – 4157,9, рослинництва – 88350,1 млн грн, базовим – 29380 од., валове виробництво на рівні 86008 млн грн, у галузі тваринництва – 4157,9, рослинництва – 81850,1 млн грн, та компромісним – 30649 од, забезпечивши валове виробництво продукції сільського господарства на 100015,4 млн грн, у тому числі у галузі тваринництва – 4157,9, рослинництва – 95857,4 млн грн, що позитивно характеризує їх в реалізації підприємницької діяльності.

Дана організаційно-правова форма господарювання, яка заснована на сімейній власності, є повноцінною запорукою утримання позицій більшості господарств на ринку, особливо у сільській місцевості, де існує можливість створення нових робочих місць та збільшення чисельності зайнятих у даному секторі економіки.

За визначеними сценаріями до 2030 року є велика вірогідність збільшення подальшої динаміки кількісної організаційно-інституційної структури аграрних підприємств за критерієм розміру що ідентифікуються як малі в тому числі мікро, середні та великі формування, у статусі визначених законодавчо через організаційно-правові форми (табл. 3).

Таблиця 3 Прогнозна оцінка нарощування кількості сільськогосподарських підприємств за розміром за індикаторами галузевого рівня, од

Організаційно-інституційна структура		2015	2016	2017	2018	2019	Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
							2024	2026	2028	2030	
усього	суб'єкти великого підприємництва	29	20	18	23	34	34	37	39	42	36
	суб'єкти середнього підприємництва	2535	2505	2391	2307	2285	2175	2131	2087	2043	2142
	суб'єкти малого підприємництва	76720	72095	74184	73998	73131	74182	74410	74638	74866	74353
	з них суб'єкти мікропідприємництва	71649	66905	68819	68492	67627	68360	68835	69040	69245	68784
у тому числі фізичні особи-підприємці	суб'єкти середнього підприємництва	2	4	8	9	4	7	7	7	8	7
	суб'єкти малого підприємництва	32538	29618	26470	25815	25207	24322	23968	23614	23260	24057
	з них суб'єкти мікропідприємництва	32412	29448	26307	25585	24994	23978	23547	23116	22685	23649

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

Також відповідно до побудованого прогнозу розглядаються різні сценарії у валовому виробництві продукції сільського господарства за основними групами товаровиробників (табл. 4).

Таблиця 4 Прогнозна оцінка нарощування частки сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств у виробництві продукції сільського господарства за індикаторами галузевого рівня (компромісний), млн грн

Галузь/рік	Роки						Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2024	2026	2028	2030	
Продукція сільського господарства	596,8	634,4	620,5	671,3	681	612,1	685,6	700,9	716,1	731,4	697,1
Продукція рослинництва	453	494,5	480,2	529,3	538,7	473,4	547,5	563,7	580,0	596,2	559,7
продукція тваринництва	143,8	140	140,3	141,9	142,3	138,7	138,0	137,0	136,1	135,1	137,3
Підприємства											
Продукція сільського господарства	367,7	403,2	391	438	449,8	395,7	468,3	486,9	496,3	524,3	482,3
продукція рослинництва	299,4	336,6	323,7	367,7	376,8	323,2	390,6	406,8	414,9	439,2	402,7
продукція тваринництва	68,4	66,7	67,3	70,3	73	72,5	77,6	80,0	81,2	84,8	79,4
у т.ч. фермерські господарства											
Продукція сільського господарства	55	64,3	63,3	73,2	79,1	68,2	79,2	93,0	99,8	110,1	94,7
продукція рослинництва	52,3	61,5	60,5	70,2	75,8	65	75,8	89,1	95,7	105,7	90,8
продукція тваринництва	2,7	2,8	2,8	3	3,2	3,2	3,3	3,8	4,0	4,3	3,8
Господарства населення											
Продукція сільського господарства	229,1	231,2	229,5	233,3	231,2	216,4	222,5	215,7	212,2	207,1	214,8
продукція рослинництва	153,6	157,9	156,4	161,7	161,9	150,2	157,0	157,0	157,0	157,1	157,0
продукція тваринництва	75,4	73,3	73	71,6	69,3	66,2	65,5	58,7	55,3	50,3	57,9

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

Як результат, є передбачення, що сільськогосподарські підприємства, що задіяні у виробництві продукції сільського господарства мають подальшу тенденцію до нарощення досить стрімкими темпами (з 395,7 млн грн у 2020 р. до 524,3 млн грн у 2030 р.).

Фермерські господарства згідно здійсненим прогнозам також намагатимуться посилити свої позиції, що підтверджує тенденції нарощування їх відповідних показників: з 68,2 млн грн у 2020 р. до 110,1 млн грн у 2030 р. Проте такої тенденції не спостерігатиметься за господарствами населення, які хоч і займатимуть значний обсяг у валовому виробництві сільськогосподарської продукції проте втрачатимуть позиції. Динаміка матиме вигляд з 216,4 млн грн у 2020 р. до 207,1 млн грн у 2030 р.).

У порівнянні із базисним 2019 р., коли загалом суб'єктів великого підприємництва досягало 34 од, передбачається збільшення їх до 36 од у середньому за 2021-2030 рр., тобто загалом на 2 од.

Зокрема позитивна тенденція споглядатиметься і в кількості суб'єктів малого підприємництва, зростання чисельності передбачається з 73131 од у 2019 р. до 74866 од у 2030 р., тобто на 1026 од.

У виробництві продукції рослинницького походження сільськогосподарські підприємства, згідно здійсненого прогнозу (компромісному) передбачено нарощування лідерських позицій перед господарствами населення, а саме підвищення частки сільськогосподарських підприємств у виробництві продукції рослинництва збільшиться з 78,1 % у 2020 р. до 85,3 % у 2030 р. (табл.5).

Таблиця 5 Прогнозна оцінка нарощування виробництва основних видів продукції рослинництва за основними групами товаровиробників, тис. т

Показники	Базовий	Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
	2020	2024	2026	2028	2030	
Усі категорії господарств						
Культури зернові та зернобобові	64933	106649	109329	112008	114688	110668
пшениця	24877	26919	27237	27554	27872	27395
жито	457	379	367	354	342	360
ячмінь	7636	7158	6796	6435	6074	6616
овес	510	358	321	283	246	302
просо	256	177	180	183	186	181
гречка	98	150	176	202	228	189
кукурудза на зерно	30290	39058	41787	44516	47246	43152
культури зернобобові	600	979	1040	1101	1161	1070
Бурак цукровий фабричний	9150	7600	6168	4736	3304	5452
Культури олійні	18501	23871	25257	26644	28030	25951
у тому числі						
соняшник	13110	17218	18476	19734	20992	19105
соя	2798	2967	2714	2462	2210	2588
ріпак озимий та кольза	2557	3707	4118	4530	4941	4324
Картопля	20838	19491	18852	18212	17573	18532
Культури овочеві	9653	9731	9804	9876	9949	9840
Культури плодові та ягідні	2024	2274	2315	2356	2397	2336
Виноград	281	286	256	226	197	241
Підприємства						
Культури зернові та зернобобові	51718	89859	92539	95220	97901	93880
пшениця	19683	21434	21688	21943	22198	21816
жито	305	263	267	272	276	270
ячмінь	4281	3893	3594	3296	2997	3445
овес	194	295	351	407	463	379
просо	219	157	166	175	184	170
гречка	53	-19	-49	-79	-109	-64
кукурудза на зерно	26280	34229	36887	39546	42205	38217
культури зернобобові	514	885	944	1002	1060	973
Бурак цукровий фабричний	8627	7469	6202	4935	3668	5569
Культури олійні	16566	21253	22488	23723	24959	23106

продовження табл. 5

Показники	Базовий	Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
	2020	2024	2026	2028	2030	
у тому числі						
соняшник	11493	15042	16183	17324	18466	16754
соя	2511	2548	2258	1967	1677	2113
ріпак озимий та кольза	2530	3689	4104	4519	4935	4312
Картопля	398	146	53	-40	-133	7
Культури овочеві	1491	1557	1611	1666	1721	1639
Культури плодові та ягідні	341	408	415	421	428	418
Виноград	99	76	39	3	-33	21
у т.ч. фермерські господарства						
Культури зернові та зернобобові	9649	14097	13817	13537	13258	13677
пшениця	4593	3762	3286	2810	2333	3048
жито	64	60	65	70	76	68
ячмінь	1225	1219	1169	1118	1068	1143
овес	42	15	6	-2	-10	2
просо	61	43	45	47	49	46
гречка	13	1	-5	-12	-19	-9
кукурудза на зерно	3509	5592	6264	6936	7608	6600
культури зернобобові	113	199	219	239	258	229
Бурак цукровий фабричний	423	224	58	-108	-274	-25
Культури олійні	3506	2983	2712	2441	2170	2576
у тому числі						
соняшник	2465	3158	3289	3421	3552	3355
соя	483	534	506	477	448	491
ріпак озимий та кольза	552	593	561	528	496	544
Картопля	113	39	13	-12	-37	1
Культури овочеві	291	255	245	236	226	241
Культури плодові та ягідні	91	135	148	160	173	154
Виноград	10	13	14	15	16	15
господарства населення						
Культури зернові та зернобобові	13215	14822	14139	13457	12775	13798
пшениця	5194	4315	3877	3439	3001	3658
жито	152	115	98	81	64	89
ячмінь	3355	3264	3201	3138	3076	3170
овес	316	314	321	328	334	324
просо	38	58	67	76	85	71
гречка	45	57	60	64	68	62
кукурудза на зерно	4010	3799	3684,667	3570,667	3457	3628
культури зернобобові	87	95	97	100	103	99
Бурак цукровий фабричний	523	431	385	339	293	362
Культури олійні	2456	2375	2348	2321	2294	2335
у тому числі						
соняшник	1618	2178	2295	2413	2530	2354
соя	286	417	455	492	530	473
ріпак озимий та кольза	27	19	15	11	7	13
Картопля	20440	13787	12230	10673	9116	11451
Культури овочеві	8162	8175	8193	8211	8230	8202
Культури плодові та ягідні	1683	1866	1901	1935	1969	1918
Виноград	182	210	217	224	230	220

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

У виробництві продукції тваринницького походження сільськогосподарські підприємства, згідно здійсненого прогнозу (компромісному) також нарощують лідерські позиції перед господарствами населення, а саме підвищення частки сільськогосподарських підприємств у виробництві продукції тваринництва збільшиться з 68,7 % у 2020 р. до 78,6 % у 2030 р. (табл. 6).

Відповідно до здійсненого прогнозу (компромісного розвитку ситуації) такого індикатора оцінки рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва (включаючи послуги сільськогосподарського характеру) в розрізі організаційно-інституційної структури підприємств в аграрному секторі економіки дав наступні результати (табл. 7).

Таблиця 6 Прогнозна оцінка нарощування виробництва основних видів продукції тваринництва за основними групами товаровиробників, тис. т

Показники	Базовий	Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
	2020	2024	2026	2028	2030	
Господарства усіх категорій						
М'ясо (забійна маса), тис. т	2477,5	2559,6	2611,3	2663,1	2714,8	2637,2
у тому числі за видами						
яловичина та телятина	345,4	310,9	293,2	275,5	257,8	284,4
свинина	697,2	656,7	636,4	616,1	595,8	626,3
баранина та козлятина	11,5	11,7	11,2	10,6	10,1	10,9
м'ясо птиці свійської	1404,7	1565,4	1657,4	1749,4	1841,3	1703,4
Молоко всіх видів, тис. т	9264,0	8243,0	7683,8	7124,6	6565,4	7404,2
Яйця всіх видів, млн. шт	16167,0	14205,2	13531,1	12856,9	12182,8	13194,0
Підприємства						
М'ясо (забійна маса), тис. т	1704,0	1863,6	1954,2	2044,9	2135,5	1999,6
у тому числі за видами						
яловичина та телятина	84,8	85,3	82,7	80,1	77,5	81,4
свинина	385,1	371,4	368,3	365,1	362,0	366,7
баранина та козлятина	1,3	1,6	1,8	2,0	2,2	1,9
м'ясо птиці свійської	1232,2	1405,3	1501,7	1598,1	1694,5	1549,9
Молоко всіх видів, тис. т	2761,0	2846,5	2882,9	2919,3	2955,6	2901,1
Яйця всіх видів, млн. шт	8914,0	6704,2	5929,8	5155,4	4380,9	5542,6
у тому числі фермерські господарства						
М'ясо (забійна маса), тис. т	77,4	86,4	93,5	100,7	107,8	97,1
у тому числі за видами						
яловичина та телятина	7,5	7,2	6,8	6,5	6,1	6,7
свинина	24,3	24,4	25,5	26,6	27,7	26,1
баранина та козлятина	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
м'ясо птиці свійської	45,6	54,8	61,3	67,7	74,2	64,5
Молоко всіх видів, тис. т	224,0	257,3	275,3	293,4	311,5	284,4
Яйця всіх видів, млн. шт	133,0	180,1	202,2	224,3	246,3	213,2
Господарства населення						
М'ясо (забійна маса), тис. т	773,5	696,0	657,1	618,2	579,3	637,6
у тому числі за видами						
яловичина та телятина	260,6	225,6	210,6	195,5	180,4	203,0
свинина	312,1	285,3	268,2	251,0	233,9	259,6
баранина та козлятина	10,2	10,1	9,4	8,7	7,9	9,0
м'ясо птиці свійської	172,5	160,2	155,7	151,3	146,9	153,5
Молоко всіх видів, тис. т	6502,0	5396,6	4801,1	4205,5	3609,9	4503,3
Яйця всіх видів, млн. шт	7254,0	7501,8	7602,2	7702,6	7803,1	7652,4

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

Таблиця 7 Прогнозна оцінка рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва в розрізі організаційно-інституційної структури підприємств в аграрному секторі економіки, %

Роки	Усього	Великі	Середні	Малі	Мікропідприємства
Рівень рентабельності всієї діяльності					
2016	24,7	24,7	21,6	30	26,5
2017	16	20,5	15,4	15,6	7,7
2018	13,7	21,2	14,3	10,9	7,9
2019	16,1	6,1	23,6	9,6	8,9
2024	15,6	9,9	20,5	11,1	11,8
2026	15,7	11,3	20,9	11,4	13,0
2028	10,2	12,7	21,3	11,6	14,2
2030	8,9	14,1	21,7	11,9	15,4
В середньому за 2021-2030рр.	13,6	10,9	20,8	11,3	12,7
Рівень рентабельності рослинництва					
2016	29,2	29,9	25,9	33,7	30,2
2017	17,3	20	17,1	17,1	8,7
2018	15,5	22,1	17,2	12,1	10,7
2019	18,3	9,2	27,5	10,2	9,6
2024	20,0	12,2	24,1	12,5	12,4
2026	21,0	13,3	24,6	12,9	13,3
2028	22,0	14,4	25,2	13,4	14,2
2030	23,0	15,4	25,7	13,8	15,1
В середньому за 2021-2030рр.	20,8	13,1	24,5	12,9	13,0
Рівень рентабельності тваринництва					
2016	12,2	15,6	11,4	7,9	-4,1
2017	15,8	22,2	15,9	8,9	-2,6
2018	11,3	18,9	9,7	5,4	-11,7
2019	9,2	к/с	к/с	5,5	1,7
2024	8,6	13,1	9,8	7,3	3,4
2026	7,4	10,9	9,4	7,9	-1,3
2028	6,3	8,7	9,0	8,5	4,6
2030	5,1	6,5	8,6	9,1	2,3
В середньому за 2021-2030рр.	7,9	11,5	9,6	7,7	3,8

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

В сільськогосподарських підприємствах згідно прогнозу (компромісному) передбачається збільшення їх прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг з 97121,9 млрд грн у 2020 р. до 169881,2 млрд грн у 2030 р., тобто у 1,7 рази (табл. 8).

Таблиця 8 Прогнозна оцінка нарощування прибутку підприємницькими формуваннями в аграрному секторі від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг за індикаторами загальнодержавного рівня, млрд грн						
Показники	Базовий	Прогноз				В середньому за 2021-2030рр.
	2020	2024	2026	2028	2030	
Фінансовий результат до оподаткування, млн грн	97121,9	130194,3	143423,3	156652,2	169881,2	150037,8
Підприємства, які одержали прибуток до оподаткування						
у відсотках до загальної кількості	85,1	83,0	82,1	81,3	80,5	81,7
фінансовий результат, млн грн	116863,0	145713,0	157253,0	168793,0	180333,0	163023,0
Підприємства, які одержали збиток до оподаткування						
у відсотках до загальної кількості	14,9	17,0	17,9	18,7	19,5	18,3
фінансовий результат, млн грн	19740,9	15518,2	13829,1	12140,0	10451,0	12984,6
Чистий прибуток (збиток), млн грн	96462,6	129017,0	142038,8	155060,6	168082,3	148549,7
Підприємства, які одержали чистий прибуток						
у відсотках до загальної кількості	85,0	82,9	82,0	81,2	80,3	81,6
фінансовий результат, млн грн	116214,1	144548,2	155881,9	167215,5	178549,2	161548,7
Підприємства, які одержали чистий збиток						
у відсотках до загальної кількості	15,0	17,1	18,0	18,8	19,7	18,4
фінансовий результат, млн грн	19751,9	15532,2	13844,3	12156,4	10468,5	13000,3
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	16,3	15,6	15,7	10,2	8,9	12,6
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	19,7	21,7	22,5	23,3	24,1	22,9

Джерело: Розраховано автором на основі [12].

Загалом сільськогосподарські підприємства мають дещо кращі умови з реалізації певних видів продукції (особливо у рослинництві) та більшу вартість надання послуг ніж господарства населення. Свідченням цьому є статистичні спостереження Держстату щодо середніх цін реалізації сільськогосподарської продукції, так зокрема у реалізації культур зернових та зернобобових, олійних, цукрового буряку фабричного та молока. У той же час збільшення прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції також залежить і від рівня інфляції в країні.

5. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Важливість активізації аграрного підприємництва для сталого розвитку сільських територій підтверджується утвердженням його в якості провідного інструменту вирішення соціально-економічних завдань, таких як: створення додаткових робочих місць, зниження рівня безробіття; подолання бідності; формування середнього класу; становлення конкурентного ринкового середовища та ін.

За таких умов державою має бути посилено аграрну політику сприяння розвитку дрібнотоварного виробництва в сільському господарстві, особлива увага має бути приділена стимулюванню реалізації підприємницького потенціалу власників земельних ділянок шляхом набуття ними статусу товаровиробника сільськогосподарської продукції у формі зокрема сімейного фермерського господарства.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на розробку концептуальних основ, що забезпечують конкурентоспроможний розвиток сімейного фермерства і єдиної уніфікованої методології, адаптованої до реалізації запропонованих заходів.

Author details (in English)**ASSESSMENT OF TARGET INDICATORS OF BUSINESS DEVELOPMENT IN ITS REGULATORY MECHANISM****Volodymyr MAMCHUR***National Scientific Centre «Institute of Agrarian Economics»**10, Heroiv Oborony str., 03127, Kyiv, Ukraine**e-mail: mamchur111@ukr.net**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1300-3633>***Nataliia GERMANIUK***Vinnitsia national agrarian university**3, Sonyachna str., 21008, Vinnitsia, Ukraine**e-mail: natagermanjuk@gmail.com**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9676-1127>*

Abstract. *The purpose of the article is to evaluate target indicators of entrepreneurship development in the mechanism of its regulation. Research methodology. Building the proposed conceptual assessments in accordance with the determined indicators of the formation and development of agricultural enterprises in Ukraine, the research used the innovative platform for small and medium-sized businesses SAP Business One, on the basis of which a predictive assessment of changes in the structure of agricultural enterprises until 2030 was made. For forecasting, an inertial scenario was chosen, proposing the preservation of the existing vector of development according to the average annual rates for the period 2015–2019, the basic scenario - the growth of quantitative indicators of their development with the preservation of the existing budgetary policy of stimulation and support, and the compromise scenario - the growth of the population, taking into account the conducted assessment the level of institutional and economic contours of the development of the agricultural market institute, the level of self-sufficiency of business entities and the level of potential, taking into account the priority of state support in favor of small and medium-sized commodity producers, in particular family farms. Research results. According to the results of the research, a methodical approach to the development of a long-term predictive assessment of the target indicators of the development of agrarian entrepreneurship using the innovative platform for small and medium-sized businesses SAP Business One was developed, according to three scenarios: inertial (modern) - preservation of the inertia of development, basic - growth of quantitative indicators of their development to indicators, based on a preliminary analysis of the dynamic series of their main indicative indicators and a compromise - growth in quantitative numbers, taking into account the assessment of the level of institutional and economic contours of the development of the agricultural market institute, the level of self-sufficiency of economic entities and the level of potential, taking into account the priority of state support in favor of small and medium-sized commodity producers, in particular family farms. Inertial, basic and compromise scenarios of target indicators of the development of agrarian entrepreneurship have been developed. According to the first, the total number of institutional units in the agricultural sector of the economy by 2030 without the SFG will be 51,772 units, with the SFG - 61,013 units, the second - 52,807 units, with the SFG - 65,122 units, and the third - 55 396 units, from SFG - 70,785 units. Elements of scientific novelty. Methodical approaches to predicting the development of entrepreneurship in the agrarian sector of the economy have gained further development. Practical significance. The developed forecast is intended to take into account the risks and the corresponding response in the form of the development of mechanisms for stimulating the development of entrepreneurship in the agricultural environment by employees of state administration bodies when choosing the directions of regional and state policy of development and regulation of entrepreneurial activity, by researchers to expand the scope of research.*

Key words: *assessment, target indicators, development, entrepreneurship, regulatory mechanism, entrepreneurial activity.*

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23mvamyr.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Mamchur, V. & Germaniuk, N. (2023) Assessment of target indicators of business development in its regulatory mechanism. *Socio-Economic Problems and the State (electronic journal)*, Vol. 29, no. 2, pp. 18-30. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23mvamyr.pdf>

Використана література:

1. Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки: монографія / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін.]; за ред. М. Й. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 208 с.
2. Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення аграрної економіки України / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2022. 32 с.
3. Концепція розвитку сімейних фермерських господарств на період до 2030 року: проєкт / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк, В. А. Мамчур, Р. Я. Корінець]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2021. 20 с.
4. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі: наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [кол. авторів: Ю. О. Лупенко, О. Г. Шпикуляк, В. Я. Месель-Веселяк та ін.]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2019. 114 с.
5. Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств: монографія / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019, 212 с.
6. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення: Наукова доповідь/ Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»; за ред. Ю. О. Лупенка [кол. авторів: Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Г. Шпикуляк та ін.]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2018. 54 с.
7. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія / [Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін.]; за ред. О. Г. Шпикуляка. К. : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
8. Саблук П. Т. Наукове обґрунтування інноваційного розвитку в аграрній сфері. Економіка АПК. 2021. № 6. С. 16-25. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106016>
9. Fedun Igor, Bey Roman, Pysklyvets Vitalii. Theoretical aspects of business development in rural districts of Ukraine. Економіка та суспільство. 2022. №40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-28>
10. Могильний О. М. Трансформація організаційно-правових форм сільського господарства: від багатокладності до латифундації. Економіка АПК. 2021. № 1. С. 15-27. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101015>
11. Півторак В. С. Розвиток малого підприємництва в сільському господарстві. К.: ННЦ ІАЕ, 2014. 52 с.
12. Мамчур В. А. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки: інституціональні засади. монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. 306 с.

References

1. Lupenko Iu. O., Malik M. Y., Shpykuliak O. H. at al. (2023) Pidprijemnytska diialnist v ahrarnii sferi ekonomiky: monohrafiia [Entrepreneurial activity in the agrarian sphere of economy: a monograph]; M. Y. Malik (Ed.), Kyiv: NNTs «IAE», 208 p.
2. Lupenko Iu. O., Malik M. Y., Shpykuliak O. H. at al. (2022) Stratehiiia rozvytku pidprijemnytstva, kooperatsii ta ahropromyslovoi intehratsii v umovakh voiennoho chasu ta povoiennoho vidnovlennia ahrarnoi ekonomiky Ukrainy [Strategy for the development of entrepreneurship, cooperation and agro-industrial integration in the conditions of wartime and post-war recovery of the agrarian economy of Ukraine]. Kyiv: NNTs «IAE», 32 p.
3. Lupenko Iu. O., Malik M. Y., Shpykuliak O. H., Mamchur V. A., Korinets R. Ia. (2021) Kontseptsiia rozvytku simeinykh fermerskykh hospodarstv na period do 2030 roku: proiekt

- [Concept of development of family farms for the period until 2030: project]. K. : NNTs «IAE», 20 p.
4. Lupenko Yu. O., Shpykuliak O. H., Mesel-Veseliak V. Ia. at al. (2019) Perspektyvni formy orhanizatsii hospodarskoi diialnosti na seli: naukova dopovid [Prospective forms of organization of economic activity in the countryside: scientific report] / Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky». K. : NNTs «IAE», 114 p.
 5. Lupenko Iu. O., Malik M. Y., Shpykuliak O. H. at al. (2019) Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia rozvytku simeinykh fermerskykh hospodarstv: monohrafiia [Organizational and economic support for the development of family farms: monograph]. Kyiv : NNTs «IAE», 212 p.
 6. Lupenko Yu. O., Mesel-Veseliak V. Ia., Shpykuliak O. H. at al. (2018) Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: Naukova dopovid [Development of forms of management in agriculture: problems and solutions: Scientific report] / Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky»; Yu. O. Lupenko (Ed.) K. : NNTs «IAE», 54 p.
 7. Lupenko Iu. O., Shpykuliak O. H., Malik M. Y. at al. (2017) Rozvytok malykh ahrarnykh pidpriemstv u rynkovomu instytutsiinomu seredovyshchi: indykatory ta efektyvnist: monohrafiia [Development of small agrarian enterprises in the market institutional environment: indicators and efficiency: monograph]; O. H. Shpykuliak (Ed.). K. : NNTs «IAE», 204 p.
 8. Sabluk P. T. (2021) Naukove obgruntuvannia innovatsiinoho rozvytku v ahrarnii sferi [Scientific justification of innovative development in the agrarian sphere]. Ekonomika APK. No 6, pp. 16-25. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106016>
 9. Fedun Igor, Bey Roman, Pysklyvets Vitalii (2022) Theoretical aspects of business development in rural districts of Ukraine [The State Statistics Service of Ukraine]. Ekonomika ta suspilstvo. No 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-28>
 10. Mohylnyi O. M. (2021) Transformatsiia orhanizatsiino-pravovykh form silskoho hospodarstva: vid bahatoukladnosti do lathyfundatsii [Transformation of organizational and legal forms of agriculture: from multi-system to latifundation.]. Ekonomika APK. No 1. pp. 15-27 <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101015>
 11. Pivtorak V. S. (2014) Rozvytok maloho pidpriemnytstva v silskomu hospodarstvi [Development of small entrepreneurship in agriculture]. K.: NNTs IAE, 52 p.
 12. Mamchur V. A. (2023) Rozvytok pidpriemnytskoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky: instytutsionalni zasady. Monohrafiia [Development of entrepreneurial activity in the agrarian sector of the economy: institutional foundations. monograph]. K.: NNTs «IAE», 306 p.

© 2023 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format
 Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Puluj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

